

cahier

«*Culture*
au pouvoir»

De sociale rol van kunst en cultuur

INTERACT

Publicatie van **BKO** en **RAB**,
in samenwerking met **Lasso**

Dit artikel maakt deel uit van de reeks
Interact – Cahiers die ook beschikbaar
is via [www.brusselskunstenoverleg.be/
interact/cahiers](http://www.brusselskunstenoverleg.be/interact/cahiers)

Cet article est également
disponible en français via
[www.reseaudesartsabruzelles.be/
interact/cahiers](http://www.reseaudesartsabruzelles.be/interact/cahiers)

AUTEURS

Laurence Adam
Katrien Brys
Katrijn Pauwels
Alexander Vander Stichele
Hilde Van Geel
Anja Van Roy

REDACTIECOMITÉ

Sophie Alexandre
Leen De Spiegelaere
Rrita Jashari
Noémie Vanden Haezevelde
Anja Van Roy

FOTOGRAFEN

Anthony, BB, Bruno, Claudia, Fabian,
Julien, Papa Jan, Shériff

VERTALING

Nathalie Capart
Veerle Lindemans

LAY – OUT

Jaune Citron

BKO wordt ondersteund door de
Vlaamse Gemeenschapscommissie.

RAB est soutenu par la Fédération
Wallonie – Bruxelles et la Commission
Communautaire française.

LASSO wordt structureel
ondersteund door de Vlaamse
Gemeenschapscommissie en ontvangt
projectsubsidies van de Vlaamse
Gemeenschap.

CONTACT

info@brusselskunstenoverleg.be
02 513 66 28

Juni 2016

Het Brussels Kunstenoverleg (BKO) en het Réseau des Arts à Bruxelles (RAB) vertegenwoordigen samen meer dan 150 Brusselse kunstorganisaties. BKO/RAB maken ontmoeting en uitwisseling mogelijk tussen de ledenorganisaties rond actuele thema's. Daarnaast verlenen ze advies en informatie over de culturele sector in relatie tot Brussel en ondersteunen ze gezamenlijke projecten die inspelen op vragen en noden van de kunstensector.

Heel wat kunstorganisaties beschouwen de Brusselse diversiteit en hoe daarmee wordt omgegaan als een prioritair thema, zowel voor de eigen werking als voor het geheel van de sector.

In samenwerking met Lasso (het Brussels netwerk voor cultuurparticipatie – en educatie) ontwikkelden BKO/RAB daarom een actielijn onder de naam Interact, waarmee ze aandacht willen besteden aan interculturaliseringsprocessen in de culturele sector, zowel voor publiekswerking, personeelsbeleid als programmatie.

Uit deze actielijn ontstond een reeks artikelen, getiteld *Cahiers – Interact*, waarmee BKO/RAB de reflecties en acties van de Brusselse kunstensector onder de aandacht willen brengen, en nieuwe pistes willen aanreiken voor de toekomst.

«*Cultuur* **au pouvoir**»

De sociale rol van kunst en cultuur

- 04 **INLEIDING**
- 06 **TURBULENTE WERELD,**
KUNSTEN IN BEWEGING.
- 11 **DOORBREEK HET GLAZEN**
PLAFOND!
- 14 **COMPAGNIE FORSITI'A:**
ELEMENTAIRE MENSELIJKHEID
OP SCÈNE.
- 20 **VINCEN BEECKMAN,**
PORTRETTIST VAN HET DAGELIJKSE
LEVEN.
- 26 **ELKE BURGER**
IS CULTURELE SPELER!

INLEIDING

Op 26 november 2015 organiseerden RAB/BKO, Lasso, Article 27 Bruxelles, Cultuurcentrum Brussel en Concertation des Centres Culturels bruxellois in het OCMW van Sint-Gillis een studiedag met de titel “Cultuur au pouvoir, over de sociale rol van kunst en cultuur”. Deze bijeenkomst was het resultaat van een jarenlange werking van de verschillende netwerken die ten minste één punt met elkaar gemeen hebben: ze willen ervoor zorgen dat elke burger kan deelnemen aan het Brusselse culturele leven.

Ondanks niveau 4 van terreurdreiging in Brussel, kwamen toch 90 culturele actoren samen. Directeurs, projectverantwoordelijken, bemiddelaars en kunstenaars actief in culturele instellingen en gemeenschapscentra, gemeentediensten, theaters of musea, uit de Nederlandstalige en Franstalige sector, ... Ze waren allemaal aanwezig om na te denken over de plaats en de rol van cultuur in de strijd tegen armoede, in de zoektocht naar diversiteit en het vormgeven van een samenleving die menselijker, hechter en eerlijker is. Deze dag zorgde er alvast voor dat de nood om samen te werken en ervaringen te delen over sectoren en gemeenschapsgrenzen heen, nogmaals benadrukt werd; zeker wanneer het gaat over de rol van de culturele sector in de strijd tegen armoede.

Dit Cahier 9 is een resultaat en verslag van de studiedag: verschillende teksten en thema's die op die dag aan bod kwamen, brengen we hier samen.

Katrien Brys (°1976) is al ruim tien jaar aan de slag als freelance copywriter en journaliste binnen de diverse (cultuur)media. We nodigden haar uit om **een verslag** te maken van de studiedag ‘Cultuur au pouvoir’.

Anja van Roy en **Laurence Adam**, coördinatrice van **Lasso** en directrice van **Article 27** Bruxelles, sloten de studiedag af met een warme oproep naar alle culturele spelers. In hun speech pleiten ze om publiekswerking au serieux te nemen door het op hetzelfde niveau te plaatsen als de zakelijke en artistieke werking. Ze nodigen organisaties uit om de *Charter voor cultuurbemiddeling*¹ te ondertekenen en vragen om als sector op te komen voor het belang van kunst en cultuur in de strijd tegen armoede.

Vervolgens zoomen we in op een succesvol praktijkvoorbeeld, namelijk het gezelschap **Forsiti'A**. Forsiti'A is het sociaal-artistiek theatergezelschap dat groeide uit de samenwerking tussen Hobo vzw (Dagcentrum voor dak- en thuislozen van CAW Brussel), het gemeenschapscentrum De Markten en Link=Brussel vzw (Centrum voor interculturele samenlevingsopbouw). Het gezelschap staat voor participatie, *empowerment* en een familiaal gevoel en blijft met elke nieuwe productie groeien, evolueren en verbeteren.

Bij de zoektocht naar gepast beeldmateriaal dat een link slaat naar het thema van dit Cahier, kwamen we al snel bij fotograaf **Vincen Beeckman** terecht. Vincen is fotograaf van het alledaagse en de Brusselse realiteit, en een perfect voorbeeld van een kunstenaar die met zijn werk bruggen slaat tussen kunst, cultuur en sociaal engagement. In een (ingekorte) tekst van Alexander Vander Stichele voor FARO gaan we dieper in op de werkwijze en filosofie van Beeckman. In dit Cahier tonen we beelden van *het Cracks* project, dat in de 2016 werd ontwikkeld. De foto's werden gemaakt door Anthony, BB, Shériff, Fabian, Julien, Claudia, Bruno en Papa Jan. Al deze fotografen leven of hebben op straat geleefd. Met wegwerpcamera's brachten ze hun dagelijks leven in beeld; wat hen raakt; het gevoel dat ze hebben bij de stad. Ruwe en sterke beelden van hun leefomgeving. Elkeen, met zijn of haar blik, schipperend tussen humor, spot en tragiek, beschrijft Brussel en haar inwoners; haar anachronismen en details.

We sluiten het Cahier af met een oproep van Laurence Adam van Article 27 Bruxelles, een echt manifesto dat ons eraan herinnert dat cultuur een recht is voor allen. Wij, als culturele sector, moeten erop toezien dat dit recht wordt bewaard en dat zoveel mogelijk mensen kunnen genieten van cultuur en **kunst!**

1_ De Charter voor cultuurbemiddeling (oorspronkelijk titel: *La Charte de la médiation culturelle*) is een initiatief van Article 27 en werd opgesteld samen met medewerkers uit de culturele sector. Dit Charter werd opgesteld om de waarden en de uitdagingen vast te stellen binnen deze sector (en binnen een bepaalde ethiek), in dialoog te gaan met nieuwe partners, de overheid en het grote publiek te informeren over bemiddeling, een job die vaak onderschat wordt. Bekijk hier het Charter: http://www.article27.be/bruxelles/IMG/pdf/charte_institution_culturelle.pdf

TURBULENTE WERELD, KUNSTEN IN BEWEGING

Verslag studiedag Cultuur au pouvoir –
de sociale rol van kunst en cultuur

Armoede in Brussel. Een acuut en nijpend probleem: één op drie Brusselse inwoners heeft een inkomen dat onder armoedegrens ligt. Kan of moet de cultuursector daar iets aan doen? En indien ja, hoe? Het antwoord op die vraag werd gezocht tijdens de studiedag 'Cultuur au pouvoir — de sociale rol van kunst en cultuur', die doorging op donderdag 26 november 2015 en georganiseerd werd door RAB|BKO, Lasso, Article 27 Bruxelles, Cultuurcentrum Brussel, Concertation des Centres Culturels Bruxellois en het OCMW van Sint-Gillis.

De vraag of kunst de wereld kan redden is misschien te scherp gesteld, maar de verzamelde Brusselse culturele sector stelde nooit ter discussie dat ze een zeer grote verantwoordelijkheid draagt in het streven naar minder ongelijkheid in de samenleving. Dat Brussel op 26 november 2015 reeds een week in de greep van volle terreurdreiging leefde, maakte de materie voor de aanwezigen des te urgent. De plenaire sessies tijdens de voormiddag boden ruimte voor het theoretisch kader en een beschouwend panelgesprek, in de namiddag konden de deelnemers vanuit hun eigen praktijk voorbeelden en aanbevelingen aanreiken.

Cultuurparticipatie – het laatste punt op de agenda?

Dat de Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW) ook bestaan "om de sociale en culturele participatie te bevorderen", wordt al eens over het hoofd gezien, aldus Jean Spinette, de voorzitter van het OCMW Sint-Gillis. In ideale omstandigheden is daar tijd en ruimte voor, in de praktijk focust de hulpverlening zich vaak vooral op huisvesting, medische en financiële hulp. "We moeten geen veredelde cultuurcentra worden," zei Spinette, "maar het mag ook niet de bedoeling zijn dat cultuurparticipatie altijd onderaan de agenda geschoven wordt." Verbetering ziet Spinette vooral in slimme samenwerkingen tus-

sen OCMW's (of sociale organisaties in brede zin) enerzijds en de cultuursector anderzijds. Opvallend: waar diverse sectoren tijdens de loop van de dag de 'instrumentalisering' van cultuurparticipatie problematiseerden, zag Spinette in een participatieverplichting eventueel wel een kans en een hefboom die sociale werkers meer kon engageren ten aanzien van cultuurprojecten.

Brussel: de koude cijfers

Veel mensen participeren niet aan cultuur. Mensen in armoede frequenteren zelden de opera's, de grote theaterhuizen, de musea. Hun realiteit werd op de studiedag geschetst tijdens de presentatie van de Welzijnsbarometer van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad. Harde cijfers, waarvan we de belangrijkste hier samenvatten.

- _ De Brusselse bevolking neemt sneller toe dan in de rest van België, is jonger en internationaler. 34% van de inwoners van Brussel is niet-Belg. In verhouding wonen er in Brussel ook veel meer alleenstaanden en eenoudergezinnen.
- _ De sociale ongelijkheid laat zich reeds voelen in de prille schoolcarrière: in armere wijken als Sint-Gillis en Sint-Joost hebben 20% van de leerlingen van het eerste middelbaar reeds een schoolachterstand van twee jaar. Een op zes jongens (en een op tien meisjes) in Brussel verlaten de middelbare school zonder diploma.
- _ Brussel is een stad van uitersten, tussen arm en rijk, laaggeschoold en hooggeschoold. En een stad van paradoxen: er is tezelfdertijd méér werk en méér werkloosheid in Brussel, waarvoor de verklaring kan gezocht worden in het feit dat één op de twee jobs in Brussel door een niet-Brusselaar wordt ingevuld.
- _ Meer dan een vijfde van de Brusselaars leeft met een vervangingsinkomen of een bijstandsuitkering. Dat zorgt vooral op het gebied van huisvesting voor een schrijnende situatie, omdat de Brusselse huurprijzen blijven stijgen. Zo heeft 60% van de Brusselse bevolking slechts toegang tot 10% van de private huurmarkt – gesteld dat ze niet meer aan huur betalen dan 25% van het volledige huishoudbudget.
- _ 40% van de Brusselse huishoudens met een laag inkomen geeft aan dat kosten voor gezondheidszorg uitgesteld worden omwille van financiële redenen. De vraag kan gesteld worden wat dat impliceert voor de uitgaven aan cultuur.

Cultuur is voor iedereen

Het *Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting* brengt mensen in armoede samen voor overleg met diverse actoren in de samenleving en giet dat tweejaarlijks in een verslag. Op basis daarvan worden aanbevelingen ten aanzien van het beleid geformuleerd. Veerle Stroobants² gaf een uiteenzetting over het laatste verslag, dat onder andere focust op de rol van publieke diensten in de strijd tegen armoede en het recht op cultuur. Cultuur betekent voor het Steunpunt niet louter deelname aan, maar ook creatie van, als een middel voor mensen in armoede om uiting te geven aan de eigen identiteit. Cruciaal is de belevingsvrijheid: heel wat cultuurparticipatietrajecten vereisen een te zwaar engagement en/of een beperking in de keuzevrijheid.

“Als publieke diensten verplicht worden om cultuurparticipatie te bevorderen, zou dat van overheidswege wel eens tot instrumentalisering van cultuur kunnen leiden”, aldus Stroobants. Deelname aan cultuurprojecten zou dan een plicht worden of cultuurcheques zouden bijvoorbeeld ontzegd kunnen worden zolang andere voorwaarden binnen een trajectbegeleiding niet vervuld zijn. Andere gevaren voor meer cultuurparticipatie ziet het Steunpunt in de decentralisering van de bevoegdheid cultuur en in de vermindering van middelen voor cultuur in het algemeen.

2_ Stafmedewerker Steunpunt tot armoedebestrijding

3_ Het achtste tweejaarlijkse Verslag van het Steunpunt is deze keer gewijd aan de rol van publieke diensten in de toepassing van de fundamentele rechten voor iedereen, ook voor mensen in armoede. De reflectie werd gevoerd vanuit zes thema's: justitie, cultuur, kinderopvang, gezondheid, werk, energie en water. De aanbevelingen kwamen er vanuit het overleg met Verenigingen waar armen het woord nemen, de OCMW's, de sociale partners, de beroepskrachten van de verschillende sectoren, de administraties, ... De aanbevelingen worden geagendeerd in alle regeringen en parlementen alsook in de adviesorganen. Hier lees je alle aanbevelingen rond cultuur.

Dat leidt hen tot de volgende aanbevelingen³ :

- Het recht op cultuur moet een prioriteit worden.
- Cultuur moet het onderwerp van een interministeriële conferentie worden.
- Cultuur betekent zowel deelname aan als creatie van.
- Het cultuuraanbod moet breed toegankelijk én divers gemaakt worden.
- Mensen in armoede ervaren drempels als ze aan cultuur willen deelnemen (zie UiTpas, dossiers Netwerk tegen Armoede), daar moet rekening mee gehouden worden.
- Professionals uit de sociale en culturele sector hebben onvoldoende contact om elkaars werking te kunnen doorgronden.
- De middelen die er zijn voor cultuurparticipatie kunnen meer structureel en duurzaam ingezet worden. Nu wordt op jaarbasis beslist over de toekenning van de middelen, waardoor OCMW's in de praktijk pas zeer laat op het jaar weten hoeveel middelen ze te besteden hebben aan cultuurparticipatie.
- De decentralisering van de bevoegdheden voor cultuur kan tegengegaan worden door de creatie van een bovenlokaal kader.

De stad is de wereld, helemaal in Brussel, waar de meerderheid uit minderheden bestaat. En dat moet en zal zichtbaar worden op en naast de podia van de Brusselse cultuurhuizen.

Brussel is de wereld

Hoe ga je als cultuursector om met zoveel ontvullende realiteit? Wat kunnen de cultuurhuizen doen om mensen in armoede meer te bereiken? Uit het panelgesprek met Michael De Cock (nieuwe directeur van KVS vanaf september 2016), Michael Delaunoy (directeur van het Rideau de Bruxelles), Pol Vervaeke (Project Forsiti'A – GC De Markten) en Frédéric Fournes (coördinator CC Brass) kwamen geen hapklare antwoorden naar voor, al is men geenszins van zin om zich te laten ontmoedigen.

Pol Vervaeke gaf meteen toe dat het horen van dergelijke cijfers hem emotioneel en kwaad maakten, maar ook strijdvaardig. In het voorbeeld van theatergezelschap Forsiti'A (zie verder) zag hij geen handleiding die altijd en overal tot succes zou leiden. Er komt wel degelijk een dosis geluk bij kijken, aldus Vervaeke, in het vinden van de deelnemers, de juiste partners en regisseurs... Frédéric Fournes benadrukte vanuit de realiteit van Vorst de nood aan zeer laagdrempelige initiatieven. Hij gaf het voorbeeld van hun 'Dimanche Atomix': zondagmiddagen met workshops, voorstellingen en concerten waar iedereen uit de buurt welkom is en de toegangsprijs bestaat uit... een zelfgebakken taart. Verder zag Fournes ook graten in een aanpak waar binnen de cultuurhuizen zelf (tijdelijke) werkgelegenheid gecreëerd wordt voor jongeren uit de buurt. Aansluiting vinden bij de directe burens blijkt immers niet altijd een evidentie, beaamde ook Michael Delaunoy, directeur van Rideau de Bruxelles, dat vlak aan Matonge grenst. Rideau de Bruxelles zocht de oplossing in creatie-ateliers voor scholieren en studenten, en in de recente voorstelling *Crêver d'Amour* (een herwerking van Antigone van Sophocles met Belgisch-Afrikaanse acteurs) werd het koor samengesteld uit jongeren van Matonge. Sowieso waren de panelleden het erover eens dat cultuurhuizen zelf hun verantwoordelijkheid moeten nemen inzake meer cultuurparticipatie van mensen in armoede. Dat moeten we vooral niet negatief benaderen, stelde Michael De Cock. "De complexe en interculturele context van Brussel kan juist een bron van inspiratie zijn." Als echt zou blijken dat de Brusselse cultuurhuizen alleen maar een kleine niche bedienen, met name de blanke, hoogopgeleide middenklasser, dan moeten de verhalen dringend opengeboken worden en moet er zuurstof in het veld komen. "De stad is de wereld," aldus De Cock, "helemaal in Brussel, waar de meerderheid uit minderheden bestaat. En dat moet en zal zichtbaar worden op en naast de podia van de Brusselse cultuurhuizen."

"De stad is de wereld," aldus De Cock, "helemaal in Brussel, waar de meerderheid uit minderheden bestaat. En dat moet en zal zichtbaar worden op en naast de podia van de Brusselse cultuurhuizen."

Oproep: Samen naar een breed publiek

Aan het einde van de plenaire ochtendsessie vatten Anja Van Roy van Lasso en Laurence Adam van *Article 27 Bruxelles* hun beweegredenen voor het organiseren van de studiedag samen en deden ze meteen een warme oproep naar de verzamelde Brusselse cultuur- en welzijnssector.⁴

4. Lees de volledige oproep en speech van Anja Van Roy van Lasso en Laurence Adam van *Article 27* op pagina 11.

De strijd tegen armoede en de aandacht voor kwetsbare groepen moet niet enkel een taak zijn van de publiekswerking, maar ook van de artistieke werking en het zakelijk beleid

Dat de acties best gemeenschapsoverschrijdend (en in de mate van het mogelijke: meertalig) georganiseerd moeten worden lijkt in een stad als Brussel evident. De laatste jaren is er dan ook veel meer toenadering tussen de Vlaamse en de Franse culturele instellingen. "Cultuurinstellingen vervullen sowieso al in grote mate een sociale rol", aldus Van Roy en Adam. De artistieke werking leent een spiegel op de maatschappij, de cultuursector fungeert als werkgever én de semi-publieke ruimte van de cultuurhuizen is de perfecte ontmoetingsgrond voor arm versus rijk, jong versus oud, over de gemeenschappen en achtergronden heen.

Een van de belangrijkste opdrachten zien Lasso en Article 27 Bruxelles in het wegwerken van het 'glazen plafond' binnen organisaties en publiekswerking als een integraal deel van ook de artistieke en zakelijke werking op te vatten. Als de cultuurhuizen mensen in armoede en diverse gemeenschappen willen bereiken, moet dat ook geïntegreerd worden in het artistieke beleid en het personeelsbeleid.

Praktijkworkshop 'Cultuur voor allen': belangrijkste bevindingen

De deelnemers waren het er unaniem over eens dat de Brusselse cultuursector nog veel werk te verrichten heeft om "de wereld die Brussel is" daadwerkelijk ook te laten zien in het aanbod, het publiek en het personeel van culturele organisaties.

Misschien een van de belangrijkste punten waarop gehamerd werd is dat cultuurprojecten met mensen in armoede wel degelijk voor en door die mensen zelf moet zijn: ze moeten inspraak krijgen, het moet hùn project, hùn verhaal zijn. Om in die opzet te slagen is het betrekken van lokale, sociale organisaties eigenlijk een must. Op dit moment kennen de sociale en culturele sector elkaar onvoldoende en starten sociale werkers en cultuurwerkers met een heel andere perceptie van de realiteit aan projecten. Voor een cultuurhuis zouden de sociale organisaties in de eigen buurt deel moeten zijn van het netwerk, en zou men de sociale kaart van de eigen buurt goed moeten kennen. Een 'sociale' blik binnen een cultuurorganisatie ziet men sowieso als een pluspunt, omdat sociale werkers opgeleid zijn om meer voeling te hebben met de gevoeligheden en drempels die spelen bij mensen in armoede. Dat wil echter niet zeggen dat het artistieke uit het oog verloren moet worden: artistieke kwaliteit brengen primeert. De essentie bestaat erin een evenwicht te vinden tussen een breed en kwalitatief aanbod en tezelfdertijd aandacht te houden voor het nieuwe en avontuurlijke. Volgens Michaël De Cock sluit het een het ander niet uit, wel integendeel. Zoals ook uit de gezamenlijke oproep van Lasso en Article 27 naar voren kwam: de strijd tegen armoede en de aandacht voor kwetsbare groepen moet niet enkel een taak zijn van de publiekswerking, maar ook van de artistieke werking en het zakelijk beleid. Een andere nood laat zich vooral voelen in constructieve praktijkverhalen, die andere organisaties kunnen benutten als leidraad. De tijd van beschouwing en analyse is stilaan voorbij, het komt er nu vooral op aan om projectmatig actie te ondernemen en de straat op te gaan. Zo kan kunst – tenminste toch een beetje – de wereld mee helpen redden.

DOORBREEK HET GLAZEN PLAFOND!

Anja van Roy en Laurence Adam, oordnatrice van Lasso en directrice van Article 27 Bruxelles, slo-ten de studiedag af met een warme oproep naar alle culturele spelers. In hun speech pleiten ze om publiekswerking au sérieux te nemen door het op hetzelfde niveau te plaatsen als de zakelijke en artistieke werking. Ze nodigen organisaties uit om de Charter voor cultuurbemiddeling⁵ te onderte-kenen en vragen om als sector op te komen voor het belang van kunst en cultuur in de strijd tegen armoede.

⁵ De Charter voor cultuurbemid-
deling (oorspronkelijk titel: *La
Charte de la médiation culturelle*)
is een initiatief van Article 27
Bruxelles en werd opgesteld
samen met medewerkers uit de
culturele sector. Dit Charter werd
opgesteld om de waarden en de
uitdagingen vast te stellen binnen
deze sector (en binnen een be-
paalde ethiek), in dialoog te gaan
met nieuwe partners, de overheid
en het grote publiek te informeren
over bemiddeling, een job die vaak
onderschat wordt.

Bekijk hier het Charter: [http://
www.article27.be/bruxelles/IMG/
pdf/charte_institution_culturelle.
pdf](http://www.article27.be/bruxelles/IMG/pdf/charte_institution_culturelle.pdf)

Goedemiddag iedereen,

Article 27 Bruxelles en *Lasso* hebben al een aantal ja-
ren regelmatig contact met elkaar om uit te wisselen
over onze visie en ervaringen rond cultuurparticipatie
van kwetsbare groepen en specifiek ook rond perso-
nen in armoede. Vandaag organiseren we samen een
eerste activiteit, waarover we bijzonder verheugd zijn.

Zoals we daarnet al hoorden is de armoedeproble-
matiek in het Brussels gewest steeds precairder.
Het *Brussels Kunstenoverleg* en *Réseau des Arts
à Bruxelles* stonden dan ook onmiddellijk open om,
samen met onze organisaties, een studiedag te or-
ganiseren over wat de rol van de culturele sector
kan zijn in de armoedebestrijding. Het lokale niveau
speelt hierbij een belangrijke rol, vandaar ook dat we
onmiddellijk de medewerking vroegen en kregen van
de *Concertation des Centres Culturels Bruxellois* en
Cultuurcentrum Brussel.

Deze ochtend hebben we een inkijk gekregen in
heel wat cijfermateriaal dat ons wijst op de grote
armoedeproblematiek in ons Gewest; en er zijn na-
tuurlijk ook de aanbevelingen van het *Steunpunt tot
bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en
sociale uitsluiting*. Er werd ook een beeld geschetst
van de aspecten die een rol spelen bij armoede en,
gelukkig ook, van initiatieven die er net voor zorgen
dat cultuur toegankelijk is voor iedereen en die er-
voor zorgen dat de drempels voor cultuurparticipa-
tie weggenomen worden.

Uit onze jarenlange ervaring als bemiddelingsorganisaties blijkt dat er heel wat vragen zijn van publiekswerkers, kunstenaars en andere bemiddelaars om het thema op de agenda van de Brusselse cultuursector te plaatsen. Sommige organisaties nemen hier zelf al initiatieven rond. Anderen willen evenmin aan de zijlijn blijven staan. Jullie aanwezigheid hier vandaag toont alvast een zekere bereidheid van de culturele sector om dit thema ter harte te nemen. Wat wij jullie vandaag voorstellen is om alvast **samen te na te denken over de toegankelijkheid van onze sector voor alle 'publieken'**. Daarnaast willen we met jullie ook nagaan hoe de cultuursector een bijdrage kan leveren in de complexe problematiek van armoedebestrijding; welke stappen er genomen moeten worden; welke instrumenten hiervoor ontwikkeld moeten worden en hoe die dan ingezet kunnen worden. Een eerste stap is alvast om deze vraag op een gemeenschapsoverschrijdende manier te behandelen: Franstalige en Nederlandstalige cultuurwerkers samen. Vandaar ook dat we deze dag samen organiseren!

En wat willen we hier nu bereiken? In de eerste plaats willen we jullie een aantal handvaten geven om na te denken over de sociale rol van jullie huis, organisatie en medewerkers. Daarna doen we nog een oproep!

Maar laten we eerst dieper in gaan op de **maatschappelijke, dus sociale rol van een culturele instelling**:

- Vanuit haar artistieke werking biedt ze een spiegel aan de maatschappij, geeft ze kritiek of lof op alles wat 'des mensens' is. Ze laat de kunstenaars, het publiek en ook het beleid nadenken over hoe we vormgeven aan onze maatschappij.
- Een culturele instelling is bovendien een werkgever. Duizenden mensen werken in de Brusselse

cultuursector. Dus ook op het vlak van werkgelegenheid en het bieden van kansen, hebben de cultuurhuizen een belangrijke rol te spelen.

- Een culturele instelling is ook een semipublieke ruimte, een plek waar veel mensen samen komen. Via de publiekswerking wordt deze 'samenkomst' in goede banen geleid en via bemiddeling worden ook minder evidente groepen of individuen aangesproken om de werking van het huis te leren kennen.

Heel wat organisaties en instellingen zijn zoekende en willen het steeds diverser en mondiger publiek betrekken bij hun werking. Een uitdaging die alsmaar complexer wordt, zeker in een stad als Brussel. Het doel van onze workshops deze namiddag is om hier alvast dieper in te gaan. Article 27 Bruxelles en Lasso bieden culturele organisaties namelijk ondersteuning via adviesverstrekking, het organiseren van netwerkactiviteiten en vorming (zoals vandaag), het ontwikkelen van communicatie-tools of door hen te betrekken bij specifieke projecten. Onze organisaties proberen dit te doen vanuit de concrete Brusselse praktijk. We zijn dan ook steeds op zoek naar nieuwe ideeën en verrassende praktijken en nodigen jullie op jullie beurt uit om ons hierbij te ondersteunen. Informeer ons over jullie projecten, ervaringen, visies, zodat we die kunnen delen met heel de Brusselse cultuursector, over de taal- en gemeenschapsgrenzen heen.

Om te eindigen willen we nog een pleidooi houden: Al te vaak merken we dat er een glazen plafond is. We spreken dan over **het glazen plafond tussen de publiekswerking en de artistieke en zakelijke werking**. Als we als sector een breder publiek (in de brede zin van het woord) willen bereiken, als jullie binnen jullie instelling écht willen nadenken over de rol die jullie hebben tegenover de stad en haar bewoners, pleiten we ervoor om dit dan niet enkel te doen vanuit de in-

6_ http://www.article27.be/bruxelles/IMG/pdf/charte_institution_culturelle.pdf

steek publiekswerking, maar ook na te denken over het artistieke beleid en het personeelsbeleid. Deze drie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Een warm pleidooi dus om publiekswerking binnen jullie organisaties strategisch op hetzelfde niveau te brengen als de artistieke en zakelijke directie. Een uitnodiging ook om het Charter voor cultuurbemiddeling⁶ te ondertekenen dat opgesteld is en ondertekend werd door een twintigtal Franstalige culturele instellingen. Ook Nederlandstalige organisaties kunnen dit mee steunen. We hebben nóg een tweede vraag. We hebben jullie hulp nodig. Laten we er samen, met ons allen, voor zorgen dat de kunst- en cultuursector haar maatschappelijke rol kan blijven spelen. Zoek mee naar argumenten, deel je ervaring, sta samen met **Article 27 Bruxelles** en Lasso op de bres zodat binnen de welzijnsector en binnen de diverse initiatieven die genomen worden rond armoedebestrijding, het belang van kunst en cultuur erkend wordt.

– Zowel omwille van de unieke ervaring voor de betrokkenen als publiek of deelnemer;

– maar ook omwille van het sociale aspect dat inherent is aan elke culturele activiteit

– en omwille van de erkenning van de sociale rol die eigen is aan de kunst- en cultuursector.

We vragen dus niet alleen meer aandacht voor het publiek in de culturele sector maar ook meer aandacht voor kunst en cultuur in andere sectoren.

Kunst kan de wereld redden – La culture peut changer le monde of toch ten minste een beetje – ou au moins un peu !

Bedankt,

Anja Van Roy & Laurence Adam

Article 27 Bruxelles is een vzw die in 1999 in Brussel werd opgericht. De organisatie wil met verschillende actie's **mensen in een moeilijke sociale en/of economische situatie sensibiliseren en toegang verschaffen tot elke vorm van cultuur**. Het pilootproject werd eerst gesteund door het Brussels Gewest en ontwikkelde zich vanaf 2000 ook verder in Wallonië.

In Brussel leven ongeveer 300.000 mensen op of onder de armoedegrens. De meeste onder hen worden dagelijks geconfronteerd met economische, sociale en symbolische obstakles om te overleven. Wanneer men het **recht op cultuur** wil inzetten, worden moeilijke levensomstandigheden nog meer versterkt door de hoge kosten, toegangscode's andere redenen.

Dat is waarom Article 27 Bruxelles in actie treedt met haar publiekswerking, samen met een netwerk van 183 sociale organisaties die vechten tegen uitsluiting (OCMW's, opvangcentra, Centra voor geestelijke gezondheid, Centra voor alfabetisatie, Sociale diensten, Socioprofessionele insertie, Buurthuizen, ...), kunstenaars en 179 culturele instellingen (cinema's, theaters, erfgoed, muziek, ...).

Article 27 Bruxelles wil de blik op de wereld veranderen door dagelijkse actie te voeren zodat er naast het recht op woning, voedsel en scholing, ... ook het recht bestaat om je geest en zintuigen te voeden, je eigen omgeving en maatschappij in vraag te stellen en bij te dragen aan die maatschappij door toegang te hebben tot kunstwerken, door nieuwe ideeën te stimuleren via artistieke of kritische expressie en door de waardering van culturele diversiteit. Om dit te kunnen doen en actie's op te zetten, brengen we het sociale en culturele middenveld samen.

Meer informatie op www.article27.be

Lasso is een deelwerking van Brussel Kunstenoverleg en werd in 2006 opgericht. Lasso wil via netwerking, bemiddeling en samenwerking de participatie aan het culturele leven in Brussel versterken en vergroten. Om deze doelstelling te bereiken brengt Lasso professionals uit diverse sectoren (cultuur, jeugdwerk, welzijn, onderwijs) samen en zorgt het voor het uitwisselen van informatie en expertise, voor het stimuleren van samenwerking en voor het creëren en vergroten van een draagvlak voor cultuurparticipatie binnen deze sectoren.

Lasso organiseert netwerkbijeenkomsten, vorming en studiedagen. Lasso coördineert ook verschillende projecten waarbij netwerking en samenwerking over de sectoren heen centraal staat. Daarnaast biedt Lasso ook begeleiding aan organisaties en zorgt het voor het documenteren van Brusselse praktijkverhalen rond cultuurparticipatie en kunsteducatie.

Meer informatie op www.lasso.be

COMPAGNIE FORSITI'A: ELEMENTAIRE MENSELIJKHEID OP SCÈNE

Deze tekst is gebaseerd op het interview van Marijke Van Hassel (Lasso) met Hilde Van Geel (De Markten) dat te downloaden is via www.lasso.be.

Forsiti'A is het sociaal-artistiek gezelschap dat groeide uit de succesvolle samenwerking tussen Hobo vzw & gemeenschapscentrum De Markten. Deze twee organisaties werkten voor het eerst samen in 2009 en legden op korte tijd een mooi parcours af. Om het geleverde sociaal-artistiek werk duurzaam en herkenbaar te maken én het een plaats te geven in Brussel, kreeg het gezelschap de naam 'Forsiti'A'.

In 2015 vervoegde Link=Brussel de rangen en werd de organisatie niet alleen versterkt met heel wat expertise, maar groeide ook het deelnemersaantal aanzienlijk.

Hobo vzw is een dagcentrum voor dak- en thuislozen en maakt deel uit van CAW Brussel. Het biedt een waaier aan van activiteiten, initiaties en hulp bij het zoeken naar een opleiding en/of werk. Hobo hoopt hierbij een deur te openen naar meer zelfvertrouwen, zelfstandigheid, het ontdekken van talenten en het doorbreken van het sociaal element. Er wordt gewerkt aan de doorverwijzing naar bestaande initiatieven en organisaties in Brussel, zodat dak- en thuislozen dezelfde kansen krijgen als andere mensen in onze maatschappij.

Naast de druk door slechte leefomstandigheden voelen thuislozen zich vaak kwetsbaar en eenzaam. Velen onder hen hebben de capaciteit tot het opbouwen van sociale relaties, het geloof in eigen kunnen en de hoop op een mooie toekomst compleet verloren. Het is daarom ook zo ontzettend belangrijk om het leven weer in eigen handen te nemen. Hobo tracht een veilige haven te bieden, waar mensen zich kunnen ontspannen, verrijken en thuis voelen. Zo heeft bijvoorbeeld de duurzame samenwerking met GC De Markten van de afgelopen jaren, de deur opgezet naar het reguliere aanbod van het gemeenschapscentrum.

De Markten is het gemeenschapscentrum van de Brusselse Vijfhoek en daarmee één van de 22 gemeenschapscentra die samen Cultuurcentrum Brussel vormen. Het is een plek waar mensen en verenigingen van binnen en buiten de stad beroep kunnen doen op infrastructuur voor vergaderingen, educatieve initiatieven, feesten, tentoonstellingen en andere culturele manifestaties. Zowel de lokale verankering als de grootstedelijke realiteit is belangrijk in haar dagelijkse werking.

De Markten schept ook mogelijkheden om niet-professionele artistieke gezelschappen op te richten en creëert gelegenheden waarop professionele en niet-professionele artiesten samen hun werk presenteren. Bijzondere aandacht gaat daarbij uit naar niet voor de hand liggende deelnemers- en publieksgroepen. Mensen die niet automatisch of op eigen houtje beslissen om aan een cursus of creatieproces deel te nemen, maar een extra stimulans nodig hebben: anderstaligen, nieuwkomers, maatschappelijk kwetsbaren,... De Markten wil zo bijdragen aan de leefkwaliteit van Brussel en meewerken aan een verdraagzame stad.

www.demarkten.be

L'asbl Link=Brussel heeft als missie een bijdrage te leveren aan het opbouwen van een interculturele samenleving in Brussel. De vzw ondersteunt een sociaaleconomische integratie en emancipatie van etnische minderheden in Brussel door het bieden van gelijke kansen. De projecten van Link=Brussel vzw spelen in op concrete behoeften van de doelgroep. De activiteiten kunnen uiteenlopende vormen aannemen, zonder een gemeenschappelijk doel te verliezen. Link=Brussel werkt al jaren rond taalstimulering van anderstaligen die Nederlands willen leren. Uit die ervaring werd geleerd dat veel mensen met hoge drempels (taalgevoeligheid, sociaal, uitspraak, gebrek aan vertrouwen...) te kampen hebben bij het gebruiken van de Nederlandse taal. Met de theaterprojecten wordt geprobeerd om op een luchtige en leuke manier drempels te verlagen en mensen ertoe aan te zetten inspanningen te doen voor taal. De klemtoon ligt dan niet op het resultaat, maar op het proces. Hierdoor zullen de deelnemers zichzelf ontplooien, maar ook een positieve boodschap geven aan hun medestudenten, namelijk dat durven spreken belangrijk is.

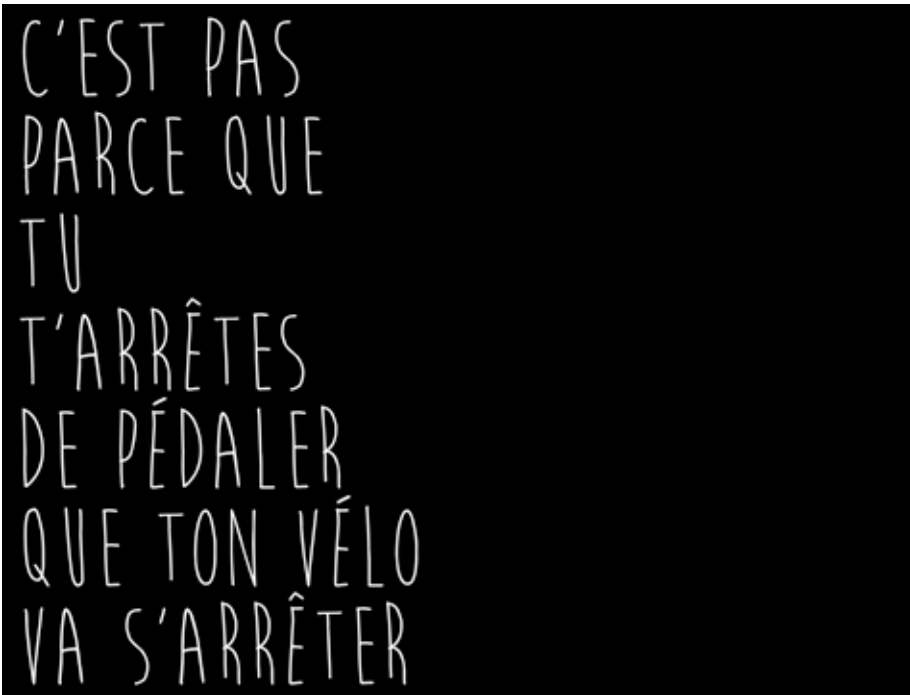
Vanuit dit alles is het theatergezelschap 'Ik speel Nederlands' ontstaan, met de volgende producties als resultaat: 'Je n'ai pas de problème' & 'Onderbescherming. Zeepbellen en paraplu's'. Omwille van de positieve ervaringen en resultaten van deze producties, wilde Link verder inzetten op deze manier van werken en sloeg de vzw de handen in elkaar met De Markten en Hobo.

www.linkbrussel.be

Elke partner brengt een geheel eigen expertise en uiteenlopende doelgroepen en achterban aan. Dit maakt de samenwerking niet alleen heel interessant en waardevol voor iedereen die er bij betrokken is, maar ook voor de artistieke inhoud van elk project.

Bij Forsiti'A spreken we niet langer over doelgroepen, amateurs, daklozen, thuislozen,... maar over een gezelschap. Een mix van mensen, elk met hun achtergrond en talenten die een geheel eigen dynamiek geven aan het traject en aan de productie. Het zijn stuk voor stuk Brusselaars met zin om te spelen, die vanuit hun kracht en talent de productie vertalen en invullen op een directe manier, zonder pretentie.

© Forsiti'a

De spelersgroep bestond bij de productie 'Faust' uit 21 acteurs en actrices, met als gemeenschappelijke interesses: een passie voor theater en Brussel. Het gezelschap wisselt van bezetting en staat open voor iedereen met 'goesting' om te spelen.

Daarnaast wordt Forsiti'A mee gedragen door een groep vrijwilligers die zich om uiteenlopende redenen verwant voelen met alles waar het gezelschap voor staat.

C'EST PAS PARCE QUE TU T'ARRÊTES DE PÉDALER QUE TON VÉLO VA S'ARRÊTER

is de eerste productie waar ook Link=Brussel mee de schouders onder zette. De artistieke begeleiding gebeurde door Hans Van Cauwenberghe en Ciska Thomas. Zij gingen aan de slag met een uitgebreide deelnemersgroep en schreven samen met hen 15 nummers die in een breekbaar muziekspektakel werden gegoten.

De voorstelling werd gesmaakt door publiek en pers en krijgt een staart in 2016 door de opname van een cd, een 11-delige reportagereeks voor het één-programma Iedereen Beroemd en hernemingen van de voorstelling op verschillende locaties binnen en buiten Brussel. C'est pas parce que tu t'arrêtes de pédaler que ton vélo va s'arrêter werd begin juni geselecteerd voor het Theaterfestival van Vlaanderen. Lees in de volgende kadertekst hieronder het lovende juryrapport.

Juryrapport Theaterfestival Vlaanderen:

Toen na de aanslagen in Parijs, onder terreurdreiging 4, alle theaters in Brussel noodgedwongen hun deuren

sloten, was er één gezelschap dat toch doorging. Niet in de leegstaande GB onder parking 58, zoals voorzien, wel in de balzaal van De Markten. Omdat het moest: spelen, zingen, muziek maken! Omdat tegen alle ellende in onze grootsteden niet het treuren helpt, wel het samenzijn. Zie ze staan op het podium, ruim twintig man sterk: alle nationaliteiten, alle kleuren, één rolstoel, jong en oud, mannen en vrouwen, evenveel histories, sommigen onder dak, sommigen zonder

dak, heel de wereld achter dezelfde vier micro's. In Brussel. Ze vormen één koor, simpel als pompwater. Af en toe schuiven daar korte commentaren tussendoor, maar altijd waakt de live muziek op de achtergrond: wervelend, levenslustig, als een continue golfslag tegen de apathie. Alleen al de cd van de voorstelling is een heerlijk antigif.

Onder de vleugels van regisseurs-muzikanten Hans Van Cauwenberghe en Ciska Thomas creëert sociaal-artistiek gezelschap Forsiti'A hier het summum van participatief theater: allesbehalve medelijden of exotische goedkeuring, maar juist een groot ontzag voor de elementaire menselijkheid op scène. Aan alles voel je dat hier

maandenlang gepraat, gezocht en vertrokken is van wat elk individu op scène persoonlijk beweegt, en hoe je daarmee samen een groep kan smeden die op zijn sterkst naar voren treedt. Politici zouden er veel van kunnen leren.

Toch blijft *C'est pas parce que tu t'arrêtes de pedaler* bovenal muziektheater, dat met de kleinste menselijke anekdotes een heel verhaal weet te suggereren over geluk en tegenslag, migratie en thuiskomen, samenleven zonder gedeeld verleden. De kracht van de voorstelling zit in wat ze is: een ode aan onze hoofdstad als aan een nieuwe tijd. Nooit gedacht dat daar zulke sterke emoties bij konden komen kijken... De naam van Forsiti'A (ontstaan in 2013) verwijst dan ook naar de bloem die elk jaar de lente aankondigt. Precies zo voelt ook deze voorstelling: ontzettend aanstekelijk uit vele kelen, pompend tegen het verzuipen. *C'est pas parce que tu t'arrêtes de pedaler* is dé geheimtip van deze selectie. Meer Brussels is geen voorstelling ooit geweest.

Succesfactoren

Niettegenstaande de wisselende bezetting en artistieke leiding, is Forsiti'A geen vrijblijvend 'jaarlijks project' van de partnerorganisaties. Met bovenstaande theaterproducties is iedere keer een heel traject afgelegd waaruit een specifieke manier van werken, waarden en normen zijn gegroeid die geheel eigen aan het gezelschap zijn en die ook worden uitgedragen door alle betrokken partijen. We spreken hier over acteurs, regisseur, vrijwilligers, betrokken medewerkers van de organisaties en bij uitbreiding al hun personeelsleden en bestuurders. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen die betrokken partijen, want het gezelschap wordt door iedereen gedragen en draagt iedereen.

Forsiti'A staat vandaag voor een aantal essentiële waarden die bijdragen aan het (vlotte) verloop van de trajecten en de toekomst en ontwikkeling van het gezelschap verzekeren:

Participatie

Hoewel het helemaal geen evident gegeven is om de spelers in alle aspecten van de werking te betrekken, wordt wel gepoogd om dit actief te doen door alle betrokken partijen samen projecten en de toekomst van Forsiti'A te laten uiten. Dit is geen afgerond werk en het is ook niet altijd een succesverhaal geweest. Met veel vallen en opstaan is het een verhaal dat in volle evolutie is en nooit volledig 'af' zal zijn. De bedoeling van de intensieve dialoog met de spelers is in eerste instantie om tot een sterk eindproduct te komen waar iedereen zich in herkent en erkend voelt. Even belangrijk is de participatie van de spelers omwille van de gedragenheid van het project en daarmee ook de betrokkenheid.

© Forsiti'a

Het gezelschap is van alle betrokken partijen en iedereen wordt op zijn verantwoordelijkheid en capaciteiten geappelleerd. Mensen worden benaderd in hun totaliteit en daarmee op hun kwaliteiten. 'Participatie' moet van Forsiti'A een sterker gegeven maken waarbij alle betrokken partijen mede-eigenaar zijn van het eindresultaat (dat meer is dan een theatervoorstelling) en deelnemen aan de samenleving.

Empowerment

Door alle partijen te betrekken en te laten participeren aan het gehele traject/ creatieproces wordt er gepoogd om competentieversterkend te werken. We spreken niet meer van doelgroep maar gaan uit van acteurs, al is Forsiti'A meer dan een verzameling acteurs. Iedereen wordt aangesproken op zijn/haar talenten maar even goed op ervaring. Iedereen neemt een eigen rol op, volgens eigen talenten en capaciteiten en iedereen is mee verantwoordelijk voor de producties, het gezelschap en haar voortbestaan. Concreet zal bijvoorbeeld bij het betrekken van nieuwe deelnemers, iedereen verantwoordelijk zijn voor onthaal en opname in de groep, over de communicatie van een voorstelling wordt mee nagedacht door acteurs en bij het uittekenen van de toekomst van het gezelschap wordt beroep gedaan op de talenten en ervaring van de hele groep.

Familiegevoel

Forsiti'A is doorheen de projecten een 'plaats' geworden waar veiligheid gecreëerd werd, een gevoel van thuis komen waar iedereen zich vrij en welkom voelt om zichzelf te zijn. Dit 'familiegevoel' is een wezenlijk onderdeel van Forsiti'A en er werd vanaf het begin hard aan gewerkt om deze band te onderhouden en te verstevigen. Concreet houdt dit in dat er zoveel mogelijk gedaan wordt om drempels die mogelijk in de weg staan van een deelname aan het project te verlagen of weg te nemen. Dit gaat van maaltijden voorzien voor repetities tot spelers die onderling voor elkaars welzijn zorgen en elkaar op sleeptouw nemen. Het familiegevoel is voor velen (spelers, vrijwilligers...) de belangrijkste reden om deel uit te maken van het gezelschap en bijgevolg dus één van de essentiële waarden van Forsiti'A.

© Veerle Aerden

Drempels en moeilijkheden

Het is bij momenten niet evident om het artistieke en sociale gegeven van een project op elkaar af te stemmen. De samenstelling van de groep is heel divers: gepensioneerden, uitkeringsgerechtigden, sans-papiers, mensen met een full-time job en een gezinsleven... Alleen al de praktische organisatie van repetities en bijeenkomsten moet steeds gebeuren met voldoende aandacht voor deze diversiteit. Dit lukt niet altijd, soms zorgen persoonlijke situaties en problemen voor conflicten met het repetitieschema. *Er wordt evenwel steeds met veel begrip voor dergelijke situaties op zoek gegaan naar oplossingen en compromissen.*

Deelname aan het theaterproject vraagt een groot engagement van de deelnemers en door de intensiteit ervan kunnen conflicten optreden in het organiseren van de agenda's. Voor sommige deelnemers die buiten Brussel wonen, wegen de verplaatsingskosten bijvoorbeeld op hun budget. We trachten hier een antwoord op te bieden door de helft van deze kosten terug te betalen.

Uitdagingen voor de toekomst

Door grondige evaluaties met de spelers na elke project/traject wordt de werking van Forsiti'A in beweging gehouden en bijgestuurd waar nodig.

De deelnemers willen allemaal samen de toekomst van Forsiti'A uittekenen en er is veel engagement en betrokkenheid bij de spelers. Daarom werd Comité F opgericht, een denktank met vertegenwoordigers van de partners en de spelersgroep (die democratisch werden verkozen). Comité F werd in het leven geroepen om de toekomst van de gezamenlijke sociaal-artistieke werking te concretiseren en de deelnemers van de groep hierin een stem te geven. "We zijn er ons van bewust dat dit een 'traagheid' brengt in het proces, maar vinden dat deze participatie een wezenlijk onderdeel is het sociaal-artistiek werk." De partnerorganisaties verbonden zich ertoe om deze evolutie in goede banen te leiden en de 'denktank' het mandaat te geven om deze rol naar behoren te kunnen invullen.

VINCEN BEECKMAN, PORTRETTIST VAN HET DAGELIJKSE LEVEN

*(ingekorte) tekst door Alexander Vander Stichele
voor FARO*

Voor wie van fotografie houdt, is Vincen Beeckman al lang geen onbekende meer. Vooral in Brussel, zijn voornaamste werkterrein, is hij reeds enkele jaren alomtegenwoordig. Maar ook buiten de hoofdstad duikt zijn werk steeds vaker op. Vincen Beeckman is van vele markten thuis. Zoals een kameleon van kleur verandert, zo verandert Vincen van identiteit of werkmethode. Daar waar sommigen hem gewoon kennen als Vincen, zullen anderen hem aanspreken als 'Marcel', 'Jacky' of 'de man van de Fotomaton'. Vincen zelf maakt het niet veel uit hoe mensen hem aanspreken of noemen. Zijn fotografische praktijk heeft namelijk een expliciet uitgangspunt, een maatschappelijke inzet. Via zijn werk wil hij mensen bij en tot elkaar brengen, wil hij bruggen slaan en de doorgaans anonieme stadsbewoner een gezicht geven.

Daarenboven wil hij tonen hoe mensen leven, vroeger en nu. Hij wil het geheugen van de stad mee vorm geven. Vandaar zijn verschillende werkwijzen of strategieën, die differentieel inzetbaar zijn naargelang het doel en het publiek dat hij wenst te bereiken. Ondanks zijn diversiteit is het werk van Vincen Beeckman heel herkenbaar. Het laat zich, in zijn diverse verschijningsvormen, kenmerken door zijn spontane en speelse karakter enerzijds en door zijn fascinatie voor het alledaagse anderzijds. We kunnen Vincen Beeckman dan ook omschrijven als een humanistisch fotograaf en als een portrettist van het dagelijkse leven.

Hoe een sportman reporter werd

Dat Vincen Beeckman (*1973, Strombeek-Bever) zou uitgroeien tot een van de meest opgemerkte Belgische fotografen van zijn generatie stond niet in de sterren geschreven. Als tiener was hij veel meer geïnteresseerd in sport en speelde basket op hoog niveau. Na zijn humaniora kiest hij er evenwel voor om een opleiding journalistiek te volgen. Het is tijdens die opleiding dat Vincen de reportage en de fotografie ontdekt. Hij beseft steeds meer dat fotografie zijn medium is en dat hij al beeldend verhalen wil vertellen of zaken wil aankaarten. Na zijn afstudeerproject, waarvoor hij naar India trekt om er gedurende een maand lang het doen en laten van de Hare Krisjna's op de gevoelige plaat vast te leggen, is hij ervan overtuigd dat zijn toekomst in de fotografie ligt.

Zoals zoveel beginnende reportagefotografen kan Vincen aanvankelijk niet leven van zijn werk en dient hij allerhande jobs te aanvaarden om in zijn levensonderhoud te voorzien. Toch blijft hij fotograferen en al vlug wordt zijn talent erkend. Zo wint hij rond de eeuwwisseling een aantal prijzen (1999: lauréat du prix du Parlement de la Communauté française de Belgique; 2000: lauréat du prix de la vocation; 2002: lauréat du prix COCOF-MAAC) en krijgt hij een aantal kunstenaarsresidenties en werkbeurzen toegekend in binnen- en buitenland (o.a. in Doornik en Helsinki). In 2000 sluit Vincen Beeckman zich aan bij het Brusselse fotografencollectief BlowUp dat in 1998 opgericht werd. Dit inmiddels ontbonden collectief, dat al vlug enige faam verwerft, wil op een open en ongebonden manier aan fotojournalistiek doen. In plaats van hun werk te publiceren in traditionele media zoals tijdschriften of kranten publiceren de fotografen het online op een website die ze zelf beheren. Op die manier behouden ze alle vrijheid en controle.

Ondanks het bescheiden succes van BlowUp en de grote vrijheid in zijn werk begint Vincen Beeckman zich steeds minder tevreden te voelen in zijn rol als reportagefotograaf. Het begint hem te storen dat een reporter er binnen de grenzen van zijn/haar gekozen thema nog steeds moet voor zorgen dat hij/zij een consistent en welomlijnd verhaal vertelt met een specifieke boodschap. Vincen wil meer vrijheid. Hij wil breken met het narratieve karakter van de fotoreportage.

Tijdens een opdracht van BlowUp voor de Brusselse vzw Recyclart in 2002, ziet Vincen Beeckman een ideale kans om zijn creatieve leven een wending te geven. Bijna en stoemelings vindt hij op het kopieerapparaat van de vzw een nog te publiceren jobadvertentie waarin staat dat ze op zoek zijn naar een buurtwerker. Vincen besluit onmiddellijk om hiervoor te solliciteren. Alhoewel Recyclart omwille van taal- en geslachtsevenwichten binnen de organisatie eigenlijk op zoek is naar een Nederlandstalige vrouw krijgt Vincen, Franstalig en van mannelijke kunne, het voordeel van de twijfel. Voortaan mag hij mee invulling geven aan het sociaal-culturele luik van Recyclart. Een functie die hij tot op vandaag invult.

Recyclart

Het verhaal van Recyclart is een mooi maar ietwat atypisch verhaal binnen de Brusselse context. De vzw die huishoudt in het treinstation Brussel-Kapellekerk werd door de Stad Brussel opgericht in 1997 in het kader van een projectoproep voor het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling. Het expliciete doel van de oprichting was om via de vernieuwing en de herinrichting van de oude stationslokalen een nieuwe dynamiek te brengen in de toen erg verwaarloosde Marollenbuurt rond het treinstation. Naast een ontmoetingsluik, middels een café-restaurant (de befaamde resto-bar Recyclart in het oude stationsbuffet) omvatte het project een cultureel luik (kunstencentrum) en een educatief, sociaal en economisch luik (o.a. opleidingsprojecten voor werkzoekenden via eigen schrijnwerk- en metaalateliers). Het vooropgestelde concept bleek aan te slaan. In het zog van Recyclart kwam er inderdaad een nieuwe dynamiek op gang in de buurt, waarbij de vzw vaak als motor of gangmaker fungeerde.

Recyclart bleek een blijver te zijn. Het kunstencentrum annex fabriek annex ontmoetingsplaats is ondertussen een vertrouwde naam binnen de Brusselse context. Het is een waar platform voor artistieke, sociaal-artistieke en sociaal-economische projecten. De vzw fungeert dan ook als voorbeeld voor gelijkaardige projecten. Dit uit zich onder meer in het feit dat de vzw door zowel de stad Brussel als door de federale overheid, de Vlaamse Gemeenschapscommissie, de Vlaamse overheid en de Franse Gemeenschap ondersteund wordt. Hiermee bekleedt de organisatie een unieke positie binnen de stad. Vandaag omschrijft Recyclart zich als 'een laboratorium, een werkruimte en ontmoetingsplaats voor vernieuwing en experiment, een creatieruimte voor culturele confrontaties, een opleidingscentrum voor werkzoekenden, een acteur van de stedelijke ruimte.'^[ii] De vzw 'staat open voor initiatief' en neemt dat zelf ook. Ze bedenkt projecten en concepten die verbindingen maken tussen buurtbewoners of passanten, verschillende media, verschillende uitingswijzen en disciplines.' Het was voor het bedenken en uitwerken van dergelijke projecten en concepten dat ze in 2003 op zoek ging naar een sociaal-cultureel werker. Een geknipte job voor Vincen Beeckman.

Sociaal-cultureel werk

De sociaal-culturele sector is een heel brede en diverse sector. Ze bestaat uit diverse deel- of subsectoren zoals bijvoorbeeld het jeugdwerk, het sociaal-cultureel volwassenenwerk of de amateurkunsten. Het is dan ook geen sinecure om een duidelijke omschrijving te geven van wat sociaal-cultureel werk nu precies inhoudt, maar we kunnen wel stellen dat de werking van Recyclart zich onmiskenbaar situeert binnen de sociaal-culturele sector. Zo is er enerzijds de specifieke ligging binnen de dichtbewoonde, relatief arme en multiculturele Marollenwijk. Anderzijds is er de expliciete doelstelling bij de oprichting van de vzw Recyclart om een nieuwe dynamiek in deze achtergestelde buurt te brengen. Dit vertaalt zich in de werking met zowel een ontmoetingsluik, een cultureel luik en een educatief, sociaal en economisch luik. Daar waar de taakomschrijving van Vincen Beeckman bij zijn aanstelling helemaal in de lijn ligt van het klassieke sociaal-culturele werk, genre projectmatig werken met lokale scholen rond specifiek omschreven thema's, zal hij zijn werkterrein systematisch verbreden en zijn methodiek vernauwen.

Binnen Recyclart krijgt hij de mogelijkheid om een eigen invulling aan zijn job te geven en in het licht hiervan projecten op te zetten, met en voor de buurt. Zo zal hij zijn werkterrein verbreden door zich niet louter te focussen op specifieke doelgroepen zoals jongeren of kansengroepen. Een dergelijke aanpak vindt hij te beperkend en te stigmatiserend. Vincen Beeckman wil zich daarentegen met zijn projecten tot iedereen richten die in de buurt van Recyclart woont en werkt of er zelfs maar passeert. En dit ongeacht leeftijd of afkomst. Met de verbreding van zijn werkterrein gaat ook een vernauwing of expliciete keuze voor een specifieke methodiek samen. Aangezien de fotografie zijn geprefereerde medium is en hij veel minder voeling heeft met andere artistieke disciplines die vaak ingezet worden binnen het sociaal-cultureel werk kiest Vincen Beeckman er al vlug voor om enkel nog te werken met fotografie.

Dit mag op het eerste zicht heel reducerend lijken maar is het eigenlijk niet. De Franse socioloog Pierre Bourdieu gaf in zijn klassieke werk over fotografie 'Un art moyen' immers reeds aan dat deze discipline de meest toegankelijke artistieke discipline is die er bestaat. In tegenstelling tot andere disciplines zoals bijvoorbeeld schilderen of musiceren veronderstelt fotografie geen specifieke opleiding (zie Vincen Beeckman zelf). Iedereen kan foto's maken. Daarenboven is het een relatief goedkoop medium, waardoor het fotograferen ook financieel voor bijna iedereen bereikbaar is. Komt daar nog bij dat fotografie, in vergelijking met andere beeldende of muzische kunsten, veel minder beoordeeld wordt op basis van impliciete of expliciete esthetische standaarden. Daarvoor is het medium te jong, te algemeen verspreid en te weinig gecanoniseerd. In die zin biedt de fotografie heel wat mogelijkheden voor sociaal-cultureel werk, iets wat Vincen Beeckman ten volle exploreert. Door fotografie op verschillende manieren in te zetten slaagt hij er dan ook in om telkens weer met verrassende en vernieuwende projecten voor de dag te komen.

Met deze projecten wil hij op een speelse en ludieke manier – Vincen Beeckman is het prototype van de Homo Ludens – mensen met elkaar verbinden en laten

interageren. Deze sociale functie ziet hij zelf als zijn voornaamste doelstelling. Daarnaast wil hij middels zijn brede fotografische praktijk het geheugen van de wijk mee vorm geven. Hierbij richt hij zich niet zomaar op de grote gebeurtenissen of feestelijkheden, zaken die sowieso herinnerd zullen worden. Neen, als er iets is dat het werk van de Brusselse fotograaf doorheen al die jaren kenmerkt, dan is het wel zijn fascinatie voor het gewone leven of het alledaagse.

Het alledaagse

Het alledaagse, het banale, het ordinaire. Al deze termen zijn inwisselbaar en worden gebruikt om die zaken, gedragingen of gebeurtenissen aan te duiden die we als 'gewoon' beschouwen. Het zijn die dingen of handelingen die we zo vaak zien of doen dat we ze niet meer opmerken of er niet meer bij stil staan. Ze zijn er gewoon of ze zijn gewoontes geworden: de wijze waarop we ons kleden, eten, ontspannen, verplaatsen, onze huizen inrichten, praten, bidden, spelen, kussen, werken, vechten... Het alledaagse omvat kortom alles waar we mee vertrouwd zijn, het is volkscultuur. Het feit dat we met iets vertrouwd zijn impliceert vaak dat we het niet (meer) ten volle naar waarde schatten. Door iets dag in dag uit te zien of te doen staan we er doorgaans niet meer bij stil dat dit ook waardevol kan zijn. Dit blijkt duidelijk uit de geschiedenis.

Vincen Beeckman: fotograaf en archivaris van het alledaagse

Alhoewel kiekjes of snapshots, ook wel vernacular photography genoemd, in fotogramiddens nogal eens als minderwaardig worden beschouwd omwille van hun amateuristische karakter is het precies dit soort fotografie dat Vincen Beeckman boeit. Zoals we eerder in de tekst aangaven is hij gefascineerd door het alledaagse, door de wijze waarop mensen hun leven gestalte geven. Deze fascinatie voor het alledaagse en de fotografie ervan komt tot uiting in zijn ganse oeuvre. Ze loopt er als een rode draad doorheen, zowel inhoudelijk als esthetisch. In een eerdere tekst over zijn werk verwoordde Vincen Beeckman het heel treffend als volgt: "Via mijn werk toon ik wat we anders niet zien."^[ix] Vincen zoomt in op het banale en toont ons die zaken waar we geen oog meer voor hebben.

Via zijn werk dwingt hij ons echter om er even bij stil te staan en om te kijken. Vincen gunt ons zo een blik in de leefwereld van anderen. Hij stilt onze voyeuristische honger door ons te tonen wat we anders niet kunnen zien, omdat we doorgaans geen toegang hebben tot de leefwereld van de ander. De wijze waarop Vincen het alledaagse aan de orde brengt verschilt wel van project tot project. Naargelang het doelpubliek kiest hij voor een specifieke aanpak. Niet alle methodes werken immers voor iedereen even goed. Vincen heeft steeds verschillende projecten lopen, elk met hun eigen insteek en resultaat. Binnen de diversiteit aan projecten kunnen we wel een drietal hoofdlijnen onderkennen, waarbij het grote verschil tussen deze lijnen en de er bijhorende projecten samenhangt met het statuut van diegene die de beelden maakte. Voor sommige projecten maakt Vincen Beeckman zelf de foto's, voor andere projecten treden buurtbewoners op als fotograaf en voor nog andere projecten maakt Vincen gebruik van gevonden fotomateriaal. Hij blijft wel de bedenker van ieder project, leidt het in goede banen en beslist ook wat en hoe gepresenteerd wordt.

Kunstenaar

Op de vraag of Vincen Beeckman zichzelf als kunstenaar beschouwt of eerder als sociaal-werker blijft het even stil. Het is duidelijk dat hij hier zelf mee worstelt. Zijn werk voor Recyclart doet hij vanuit zijn positie als sociaal-cultureel werker. Tegelijkertijd wordt hij gevraagd door grote cultuurhuizen om er projecten te begeleiden en mocht hij reeds exposeren in het Antwerpse fotomuseum. Daarnaast is hij onder dak bij een kunstgalerie die zijn werk promoot en verkoopt. De aard van het werk dat hier te zien is, is niet fundamenteel anders dan hetgeen hij maakt voor Recyclart. Dezelfde esthetiek en inhoudelijke accenten vallen te onderkennen.

Dan toch eerder een kunstenaar? Maar kan je jezelf wel kunstenaar noemen als je geen formele kunstopleiding hebt genoten? Zeker met betrekking tot fotografie is dit een moeilijke kwestie. We haalden het reeds eerder aan: iedereen kan fotograferen. Wanneer wordt een foto trouwens kunstzinnig en kan je spreken van kunstfotografie? Leent het werk van Vincen Beeckman, met zijn nadruk op het alledaagse en zijn snapshotesthetiek, zich wel voor dergelijke omschrijving? En wat met het betoog van Pierre Bourdieu dat fotografie geen voldragen kunstvorm is maar een art moyen, een middelmatige kunstdiscipline? Vincen geeft toe dat hij zichzelf soms kunstenaar durft noemen, maar dit zeker niet consequent doet.

Naargelang de context waarin hij zich bevindt en de goesting, gebruikt hij andere etiketten om zichzelf te beschrijven. Jezelf 'kunstenaar' noemen leidt vaak tot vreemde vragen of vervelende opmerkingen. En uiteindelijk doet het er allemaal niet zo toe. Voor Vincen is het vooral belangrijk dat hij zijn eigen ding kan doen en zich creatief kan uitleven. Of dat nu is als kunstenaar, sociaal-cultureel werker of onder een andere noemer heeft in deze weinig belang. En het allerbelangrijkste, zo betoogt hij, is dat hij mensen kan samenbrengen in zijn projecten. Dat ze elkaar kunnen ontmoeten, met elkaar communiceren en eventueel ook tot het besef komen dat ze zich op een creatieve manier kunnen uitdrukken. Vandaar. Kunstenaar: wellicht, maar zeker een door en door humanistische fotograaf.

ELKE BURGER IS CULTURELE SPELER!

*Door Laurence Adam –
Directrice van de vzw Article 27 Bruxelles*

We sluiten het Cahier af met een oproep van Laurence Adam van Article 27 Bruxelles, een echt manifesto dat ons eraan herinnert dat cultuur een recht is voor allen. Wij, als culturele sector, moeten erop toezien dat dit recht wordt bewaard en dat zoveel mogelijk mensen kunnen genieten van cultuur en kunst!"

CULTUUR IS EEN RECHT, en staat als dusdanig – op de 27^e plaats – vermeld in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Sinds 1999 strijdt de vzw Article 27 voor de verwezenlijking van dat grondrecht, en staat daarin zeker niet alleen. Die opdracht moeten we meer dan ooit te vervullen, nu...

... **WE ZIEN DAT ER EEN GROTERE KLOOF ONTSTAAT TUSSEN DIEGENE DIE DOOR FISCALE SPELLETJES IN HET BELEID MEER WILLEN ÉN KRIJGEN**, en hen die door de maatschappelijke uitsluitingsmechanismen van datzelfde beleid steeds minder hebben; tussen diegene die commercieel gewin halen uit natuurlijke rijkdommen en diegene die hun land moeten verlaten omdat het door de wereldwijde klimaatopwarming droog komt te liggen; tussen diegene die handelen in functie van geostrategische belangen en diegene die daarvoor met hun leven betalen; tussen diegene die nog enigszins 'onschuldig' en met een volle beurs door het leven gaan en diegene die door gebrek aan positieve ervaringen helemaal geïsoleerd raken...

... we merken hoe weinig onze activeringstrategieën rekening houden met het feit dat ons onderwijssysteem **SOCIALE ONGELIJKHEID REPRODUCEERT**...

... we constateren dat er veel **MINDER VACATURES ZIJN DAN MENSEN DIE WERK WILLEN VINDEN**, en dat werk nog altijd is weggelegd voor de kandidaat met de juiste origine...

... we weten dat zelfs de **LEVENSVERWACHTINGEN NOG ALTIJD SAMENHANGEN MET SOCIALE KLASSE** – en hoe de kaarten in België geschud zijn, laat zich gemakkelijk raden (*zie onder andere de website van Het Belgisch Observatorium van Maatschappelijke Ongeijkheid*⁷)...

... sommigen onder ons door 'een samenloop van omstandigheden' – of veeleer wegens de politieke, economische en sociale context – hun **SECUNDAIRE STUDIES NIET AFMAKEN**, hun job verliezen, geen (nieuwe) job kunnen vinden...

... sommigen onder ons dagelijks moeten strijden tegen een hard leven, geen positieve emoties meer ervaren, er niet meer in slagen de dingen vanop afstand te bekijken en hun leven te analyseren, niet kunnen beslissen over hun eigen toekomst en geen positieve keuzes kunnen maken voor zichzelf of de maatschappij.

Met ons netwerk van 351 sociale en culturele partners, burgers en artiesten, beogen we al 17 jaar hetzelfde doel: **IEDERE BURGER MOET ZIJN RECHT OP DEELNAME AAN HET CULTURELE LEVEN KUNNEN** uitoefenen. We dromen niet van een ideale wereld, maar voeren een lucide strijd tegen de inkrimping van de wereld die de onze is.

CULTUUR, DAT IS HET RECHT OM DE WERELD TE AANSCHOUWEN EN NA TE DENKEN OVER ANDERE ORGANISATIEVORMEN. Cultuur biedt ons de mogelijkheid te oordelen, ons bewust te worden van onszelf, te dromen, en samen met anderen een nieuwe toekomst uit te denken. Die kracht geeft zin aan de acties van Article 27. Cultuur en menselijkheid gaan hand in hand. De neanderthaler en de homo sapiens wisselden al zaken met elkaar uit, beschilderden rotswanden, speelden muziek⁸ en vertelden verhalen. Dat cultuur vandaag enkel voor de rijken zou zijn voorbehouden en een soort van nutteloos en zelfs zondig tijdverdrijf zou zijn... Niets is minder waar.

⁷ ongelijkheid.be

⁸ *Dossier science et connaissance "Les origines de l'Homme"*, Vol. 1, Editions Esi, Paris, France, 2011.

Voor de uitoefening van dit grondrecht moeten er twee belangrijke stappen gezet worden.

Al lange tijd pleit Article 27 Bruxelles voor de idee dat de burger niet aan een welbepaald sociaaleconomisch profiel hoeft te beantwoorden om toegang te hebben tot kunst en kunst te appreciëren of te beoefenen. Het 'volstaat' om de juiste context te scheppen. De eerste noodzakelijke stap daartoe is om werk te maken van plaatsen waar elke burger zijn gevoeligheid, creativiteit en kritisch beoordelingsvermogen kan aanspreken en waar hij toegang heeft tot kunst, zich kan uiten en engageren, en een brug slaan met de buitenwereld. De tweede noodzakelijke stap is om te werken aan een rechtvaardige en solidaire culturele context die openstaat voor de eigenheid van elke burger en die die grote culturele verscheidenheid erkent en een plaats geeft.

In 2015 organiseerde ons netwerk meer dan 40.000 culturele uitstappen en een 15-tal participatieve projecten. We voelden echter ook de noodzaak om met andere netwerken samen te werken. Zo kwam op 26 november 2015 de ontmoetingsdag 'Cultuur au pouvoir' tot stand, samen met Lasso, RAB/BKO, het Concertation de Centres Culturels Bruxellois en Cultuurcentrum Brussel zich aansloten.

CULTUUR IS EEN RECHT. EEN RECHT DAT MOET OPGEËIST WORDEN OM TE KUNNEN VECHTEN TEGEN DE ONRECHTVAARDIGHEID DAT SOMMIGEN WORDT AANGEDAAN. Dat onrecht ontnemt hen van de mogelijkheden om een ontplooid – artistiek en cultureel – leven te leiden, en dus ook van de mogelijkheid om met anderen samen te leven. Onze politici dragen een grote verantwoordelijkheid om zich hiervoor in te zetten. We vragen hen om in te gaan op ons voorstel voor de invoering van een algemeen reductietarief voor culturele evenementen, voor alle Brusselaars die onder de armoedegrens leven (ongeveer 300.000 personen). We roepen hen ook op om ons de nodige middelen te verschaffen voor het sluiten van een overeenkomst met de 130 sociale verenigingen die zich bij ons netwerk willen aansluiten.